

Jonge Dassen (*Meles meles*) sterven honger dood

Ook dit voorjaar zullen in Nederland weer veel Dassen sterven in het verkeer. In 1988 waren er 219 geregistreerde gevallen, waaronder ook zogende moederdieren. Als het moederdier sterft betekent dit dat de jongen wanneer ze niet gevonden en verzorgd worden, van de honger ook zullen sterven. In de maanden maart tot en met juni zijn de jongen nog afhankelijk van hun moeder. De Vereniging Das & Boom doet daarom weer een dringend beroep op u om dode en gewonde Dassen te melden en vooral uit te kijken naar zogende moederdieren. Het das-senopvangcentrum doet alle moeite om de jonge dieren te redden. U kunt het opvangcentrum dag en nacht bereiken: Vereniging Das & Boom, 08895-42 294

■ Voor meer informatie: Dassen-opvangcentrum, Rijksweg 178, 6573 DG Beek Ubbergen.

Otterpopulatie (*Lutra lutra*) in Nederland uitgestorven

Tot deze uitspraak komt de Vereniging Das & Boom naar aanleiding van het verschenen onderzoeksrapport: 'De Otter in Nederland, de sterftegevallen en de verspreiding sinds 1965'. Het onderzoek werd door de vereniging verricht op verzoek van het Staatsbosbeheer.

Uit het rapport dat gegevens bevat tot en met 1987 blijkt dat het aantal doodgevonden Otters vanaf 1965 sterk is gedaald. Ook het aantal provincies waaruit dode Otters (voornamelijk verkeersslachtoffers en in visuiken verdronken dieren) werden gemeld, nam sterk af. Sinds het midden van de jaren

zestig zijn geen dode Otters meer gemeld uit Limburg, Noord-Brabant, Zeeland en Gelderland. Aan het einde van de jaren zeventig werd ook niets meer gehoord uit Drenthe, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. In het begin van de jaren tachtig kwam voor het laatst een melding uit Groningen.

In het rapport worden ook de laatste woongebieden van de Otter besproken. Deze bevonden zich ook alle in de provincie Friesland. Op 14 september 1988 werd de laatste Nederlandse Otter doodgereden in Friesland. Op het moment van verschijnen van dit onderzoeksrapport is daarmee óók uit deze laatste woongebieden de Otter verdwenen.

Mocht deze Otter toevalligerwijs niet de laatste zijn, dan nog is toch de conclusie gerechtvaardigd dat het met de Otter afgelopen is vanwege de vergiftiging van het zoetwatermilieu, zoals de hoge belasting met zware metalen en PCB's (polychloorbifenylen). Deze stoffen tasten het voortplantingsvermogen van Otters aan, verlagen de weerstand en zijn kankerverwekkend.

Met de Otter sterft een voor Nederland zeer karakteristiek dier uit. Volgens de Vereniging Das & Boom is hiermee de weg geopend voor een massaal uitsterven van allerhande waterdieren.

De Otter staat niet alleen aan de top van de voedselpyramide, maar vormt ook het topje van de ijsberg van met uitsterven bedreigde dieren in ons land.

Minister Braks is met een otterbeschermingsplan gekomen. Dat is volgens de Vereniging Das & Boom te laat! Een bittere constatering, nu de overheid recent wel de Bever

uitzette in de Biesbosch en de Zwarte Ooievaar propageert langs de grote rivieren, in zogenaamde ooibossen. Het zou beter zijn als de overheid zich eerst bezig zou gaan houden met de dieren die wij nog hebben en met een ingrijpende sanering van ons watermilieu. *'Als wij de Otter en de witte Ooievaar niet eens kunnen redden zijn wij de Bever en de Zwarte Ooievaar zeker niet waard'*, aldus de Vereniging Das & Boom.

■ Voor nadere informatie: Vereniging Das & Boom, Geert van Moll, Rijksweg 174, 6573 DG Beek-Ubbergen, 08895 - 42 294.

Over zoogdieren in het 'Waddenbulletin'

In het Waddenbulletin jaargang 23 nummer 4, (november 1988) staan deze keer veel berichten over zoogdieren.

Dr. C. Smeenk schrijft dat van de vele soorten walvisachtigen slechts twee tot de vaste bewoners van onze kustwateren behoren: de Bruinvis (*Phocoena phocoena*) en de Tuimelaar (*Tursiops truncatus*). De Tuimelaar is sinds het begin van de jaren zeventig verdwenen, de Bruinvis is er nog. De stand van de Bruinvis is sinds het begin van de jaren zestig sterk gedaald in de kustwateren van Engeland, Frankrijk, België, Nederland en Duitsland en in het gehele zuidelijke deel van de Noordzee. Voor de kusten van Noord-Engeland, Schotland en Denemarken en in het centrale en noordelijke deel van de Noordzee leven nog flinke aantallen Bruinvissen, al lijkt ook daar een achteruitgang waarneembaar.

De virusziekte die onlangs de aantallen Zeehonden heeft gedeceimeerd is voor zover be-

kend aan de Bruinvis voorbijgegaan. Wat is dan de oorzaak van de achteruitgang?

De plotselinge achteruitgang aan het begin van de jaren zestig wijst in richting van PCB's en misschien ook naar DDT en zijn afbraakproducten. Maar niet alleen in de vervuilde kustwateren is de stand achteruitgegaan, ook in het open gedeelte van de zuidelijke Noordzee. Hier lijken twee andere factoren een rol te spelen: overbevissing van vooral haring -belangrijk voedsel voor de Bruinvis -, en verdrinking van Bruinvissen in de netten van vissers. Deze nylonnetten kunnen Bruinvissen (en Dolfijnen) met hun sonar niet waarnemen. Dr. Smeenk pleit voor: (1) meer onderzoek, (2) de zee moet schoon, en gauw ook, (3) het instellen van een natuurreservaat op de Noordzee.

Jan Abrahamse & Peter Reijnders melden dat de Hondenziekte, *Canine Distemper Virus* (CDV) de oorzaak is van de zeehondensterfte. Of er ook milieuverontreiniging een rol heeft gespeeld wordt nog onderzocht.

De gevolgen van de virusuitbraak voor de Zeehonden in het internationale waddengebied worden besproken door Peter Reijnders. Voor het uitbreken van de virus epidemie zou de zeehondenstand in het Nederlandse waddengebied in het gunstigste geval in het jaar 2005 terug zijn op de stand van 1950 (= 3000 stuks). Nu moet rekening worden gehouden met een vertraging van negen à twaalf jaar. De vraag is verder of de nu opgetreden verhoogde sterfte slechts voor één jaar geldt zoals bij andere virusuitbraken elders op de wereld of dat de epidemie als

in een cyclus terugkeert. In het laatste geval moeten de prognoses drastisch worden bijgesteld. Verder pleit hij voor meer onderzoek naar populatiefactoren (geboorte, sterfte, migratie), of de milieuvervuiling een rol heeft gespeeld wordt middels een groot internationaal project onderzocht.

Jaap de Vlas gaat in op de vraag of het beheer van de Waddenzee nog verbeterd kan worden om zo snel mogelijk te komen tot herstel van de zeehondenpopulatie. Het probleem daarbij is dat de in het wild levende Zeehond niet een dierentuindier moet worden. Met vaccinatie en behandeling tegen longworm, luis enzovoort verlengt men wel de gemiddelde levensduur en versnelt de aanwas van de populatie maar is de Zeehond dan nog wel een in het wild levend dier? Immers sterven aan virussen en parasieten hoort ook bij de natuur. Bij extra maatregelen moet daarom in de eerste plaats gedacht worden aan het bestrijden van onnatuurlijke doodsoorzaken (verstoring, verdrinking, verontreiniging). De maatregelen om verstoring te voorkomen kunnen worden verscherpt; ook voor de netten van beroepsvissers kan een keurmerk verplicht worden gesteld. Maar vooral de waterkwaliteit komt in aanmerking voor verbetering. De opvang van zieke dieren en huilers kan in strijd zijn met de principes van natuurbeheer, maar zolang de zeehondenstand nog niet terug is op een natuurlijk niveau lijkt het niet juist om principieel te doen.

Jan Kuiper stelt dat de fokgroep Zeehonden van Ecomare op Texel een bijdrage kan

leveren tot het herstel van de zeehondenstand. Maar het al jarenlang voortdurende geringe reproductievermogen van de Zeehonden in de Waddenzee maakt duidelijk dat de milieuvervuiling door de mens nog steeds ernstig is.

Het Waddenbulletin meldt verder dat binnen de vereniging een werkgroep zich bezighoudt met de inrichting van Noord-Friesland buitendijks, nu dit circa 900 hectare grote gebied niet wordt ingepolderd. Komen hier nu ook semi-wilde grazers (Heckrunderen, Tarpans en dergelijke)?

J. van der M.

Wisselexpositie over Bevers (*Castor fiber*)

Van 22 september tot en met 6 januari 1991 wordt in het bezoekerscentrum 'De Hollandse Biesbosch', Baanhoekweg 53, 3313 LP Dordrecht, 078-211 311 door het Natuur- en Recreatieschap 'De Hollandse Biesbosch' een wisselexpositie gehouden over 'Bevers terug in de Biesbosch, de huidige stand van zaken'. Behalve over het leven in het algemeen van Bevers in de Biesbosch wordt in deze speels opgezette tentoonstelling ingegaan op de resultaten van twee jaar Bevers in de Biesbosch.

Slechts graduele taalverschillen tussen mens en aap

De anatomische en taalkundige verschillen tussen mens en chimpansee zijn slechts gradueel van aard. Er is geen wezenlijke kloof tussen de taal van de mens en de communicatieve geluiden van andere gewervelde dieren, alleen is de taal van de mens wat verfijnder. Tot die conclusie komt de psycholoog dr. G.M.J. Raij-

korte mededelingen

makers in zijn op een literatuurstudie gebaseerde proefschrift 'Het ontstaan van spraak en taal bij de primaten' waarop hij 8 maart aan de Vrije Universiteit te Amsterdam is gepromoveerd.

Rajmakers constateert dat apen en mensapen op gebied van taal over vergelijkbare mogelijkheden beschikken als mensen. Ze kennen 'woorden' en 'zinnen', waarbij de grammaticale volgorde van de woorden in een zin de juiste betekenis van een boodschap bepalen. Hoewel er tijdens de evolutie een 'verfijning' van de communicatieve geluiden optreedt, kan men toch stellen, zegt Rajmakers, dat geluiden als loeien, piepen en brullen wel degelijk voorlopers zijn van de taal van de mens. De ook bij apen aanwezige anatomische structuren als hersenen, keel en mond zijn al te beschouwen als een preadaptatie voor de verdere ontwikkeling van de spraak. Wanneer aan chimpansees plastic tekens of een toetsenbord ter beschikking worden gesteld komen hun sluimerende taalvermogens tot leven. Ze kunnen met deze hulpmiddelen zowel onder elkaar als met de mens converseren. Het blijkt dan dat ze deze tekens en toetsen als symbolen kunnen gebruiken, zoals ook de woordklanken van alle menselijke talen symbolen zijn voor de voorwerpen of handelingen, die men daarbij wil aanduiden. Bij de Dwerghimpansees werd zelfs ontdekt dat hij spontaan, zonder speciale training, vele woorden uit de om hem heen gesproken taal van de mens had leren begrijpen.

Op grond van zulke gegevens komt Rajmakers tot de conclusie dat de anatomische en

taalkundige verschillend tussen mens en chimpansee slechts graduëel van aard zijn. Hun beider taalvermogen is afkomstig van een gemeenschappelijke voorouder, die 8 à 10 miljoen jaar geleden heeft geleefd. Vanaf de splitsing ontwikkelde de taal van mens en chimpansee zich onder invloed van de voor beide soorten verschillende eisen die ieders voedingswijze, milieu en sociale organisatie aan hen stelde. Rajmakers schat dat de voor de mens kenmerkende verbale taal ongeveer 2 miljoen jaar geleden een begin heeft gevonden. In de stamboom van de mens zou dus de voorouderlijke *Homo habilis* (letterlijk 'de handige mens') als eerste verbale taal hebben gebruikt.

Egels (*Erinaceus europaeus*, help mee hen te beschermen

Bescherm

De Egel is in Nederland beschermd omdat hij in aantal achteruit gaat. Hij staat op de lijst van de Natuurbeschermingswet; het is dus verboden een Egel te verstoren, te doden of mee naar huis te nemen. Het is eveneens strafbaar een zieke Egel te helpen, tenzij men daarvoor een vergunning heeft.

Opvangcentra

Bij zo'n vergunninghouder kan iedereen een Egel brengen die om de een of andere reden hulp nodig heeft. Het dier wordt uiteraard zo snel mogelijk na herstel weer vrijgelaten. Het dichtsbijzijnde opvangcentrum is bekend bij de plaatselijke afdeling van de Dierenbescherming of de Dierenambulance, of bij de landelijke 'Egeltelefoon', 038-532 982 of 05780-14 413.

Het is van het grootste belang voor de Egels dat zij met rust gelaten worden. Alleen als er heel duidelijk iets mis is, zal een vergunninghouder de egel opnemen.

Welke Egels hebben hulp nodig?

- Een gewonde Egel.
- Een Egel die onrustig, vaak in rondjes, blijft lopen, zowel overdag als 's nachts.
- Een Egel die 's winters suf-fig blijft zitten, ook als hij wordt aangeraakt.
- Een Egel die gestrekt, met dichte ogen, blijft liggen. NB: al voelt hij koud aan, zolang hij slap is, hoeft hij nog niet dood te zijn.
- Een Egel die 'schudderig' loopt.

Kleine Egels?

Ook kleine, mits goeddoervoede Egeltjes kunnen overwinteren, al gaan zij veel later in winterslaap dan de volwassen dieren.

Omdat jongen uit één nest vaak gezamenlijk overwinteren, is het verkeerd om een gezond jong van zijn soortgenoten weg te halen.

Voorkomen is nog beter dan genezen!

Wat kunnen wij zelf doen?

- Leg een plankje in een tuinvijver of zwembad; schuin tegen de kant. Egels kunnen goed zwemmen, maar tegen steile kanten kunnen zij niet op.
- Zorg dat uw tuin geen dichte afscheiding heeft die eindigt bij een autoweg. Maak een paar openingen, zodat de Egel niet per sé hoeft over te steken om uw tuin uit te komen.
- Gebruik geen slakkengif. Zet eventueel rattengif zo hoog dat de Egel er niet bij kan.
- Maak uw gemeente attent

korte mededelingen

op plaatsen waar geregeld Egels worden doodgereden. Wellicht is een plaatselijke afscherming voldoende.

- Laat een nest jonge Egels met rust, de moeder komt pas terug als u weg bent, tenzij u zeker weet dat het nest voor goed verlaten is.

- Zorg voor compost- of bla-

derenhopen in de tuin om de Egel een geschikte overwinteringsplaats te geven (er zijn houten egelbakken te koop).

- Brandt nooit takkenstapels af die langere tijd liggen, zonder eerst te controleren of er Egels onder zitten.

- Geef nooit melk te drinken, alleen water.

- Dek open keldergaten toe met gaas of iets dergelijks.

In Amstelveen kunt u terecht bij:

- 'Stichting Egelopvang Amstelveen', Max Havelaarlaan 86, 1183 NH Amstelveen, 020 - 413 421, banknummer ABN 54.61.75.376. Donaties zijn altijd welkom.